

Sygn. akt II UK 364/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)
SSN Jolanta Frańczak (sprawozdawca)
SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku A. K. i Z. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o odstąpienie od określenia zaległości z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne,
zdrowotne, Fundusz P., Fundusz G. i Fundusz E.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 czerwca 2016 r.,
skargi kasacyjnej: wnioskodawczynie A. K. i wnioskodawcy Z. K. podtrzymanej przez
następców prawnych A. K. i P. K. od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 26 czerwca 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. wyrokiem z dnia
26 listopada 2013 r. oddalił odwołania A. K. i Z. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych z dnia 14 września 2012 r. określającej zaległości A. K. i Z. K. z tytułu nieopłaconych składek w związku z prowadzeniem przez A. K. pozarolniczej działalności gospodarczej oraz od decyzji z dnia 8 marca 2013 r. określającej zaległości A.K. z tytułu nieopłaconych składek.

Sąd Okręgowy ustalił, że odwołujący się A. i Z. K. pozostają w związku małżeńskim od dnia 28 grudnia 1991 r. A.K. od dnia 4 listopada 1996 r. prowadzi działalność gospodarczą i z tego tytułu w okresie od listopada 2004 r. do marca 2013 r. nie opłacała składek na ubezpieczenia społeczne. Na podstawie aktu notarialnego z dnia 19 lipca 2006 r. odwołujący się ustanowili rozdzielność majątkową. Decyzją z dnia 14 września 2012 r. organ rentowy określił zaległości A. K. i Z. K. powstałe w związku z prowadzeniem przez A. K. pozarolniczej działalności gospodarczej za okres od marca 2010 r. do lipca 2012 r., we wskazanych w decyzji kwotach, z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz P. i Fundusz G., Fundusz E.. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy stwierdził, że zgodnie z art. 26 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 613 ze zm., dalej jako Ordynacja podatkowa) podatnik odpowiada całym swoim majątkiem za wynikające ze zobowiązań podatkowych podatki. Natomiast art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej stanowi, że w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność, o której mowa w art. 26, obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka. Kolejną decyzją z dnia 8 marca 2013 r. organ rentowy określił zaległości A. K. w związku z prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej we wskazanych w decyzji kwotach z tytułu nieopłaconych składek na: ubezpieczenia społeczne za okres od listopada 2004 r. do marca 2013 r., ubezpieczenie zdrowotne za okres od czerwca 2006 r. do stycznia 2013 r., Fundusz P. i Fundusz G. za okres od lipca 2006 r. do stycznia 2013 r., Fundusz E. za okres od stycznia 2010 r. do stycznia 2013 r.

Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności stwierdził, że odnośnie decyzji z dnia 14 września 2012 r. kwestią sporną było ustalenie, czy odpowiedzialność za zaległości składowe A. K., powstałe w związku z prowadzeniem przez nią działalności gospodarczej, ponosi również jej mąż Z. K. W tym zakresie Sąd wywiódł, że o ile art. 26 i art. 29 Ordynacji podatkowej odnoszą się do zaległości

podatkowych, to w myśl art. 31 i 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm., dalej jako ustawa systemowa) powołane przepisy stosuje się także do należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, Fundusz P., Funduszu G. i Fundusz E. oraz na ubezpieczenie zdrowotne. Sąd Okręgowy podniósł, że zgodnie z art. 47¹ k.r.o., małżonek może powoływać się względem innych osób na umowę majątkową małżeńską, gdy jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome. Z przepisu tego wynika jednoznacznie, że małżonek niebędący dłużnikiem może powołać się na skutki zawartej intercyzy, ale wtedy musi udowodnić, że wierzyciel wiedział o intercyzie i jej rodzaju, gdyż na nim spoczywa ciężar dowodu okoliczności stanu wiedzy wierzyciela (art. 6 k.c.). Wierzyciel nie ma obowiązku dokładania jakichkolwiek starań w celu powzięcia wiadomości co do powyższych okoliczności. Jeżeli zatem małżonek nie udowodni, że zawarcie oraz rodzaj umowy majątkowej małżeńskiej były wierzycielowi wiadome, wówczas musi zgodzić się na to, że intercyza będzie względnie bezskuteczna wobec wierzyciela, jako „innej osoby”. Tymczasem odwołujący się nie udowodnili, aby organ rentowy wiedział o zawartej przez nich umowie majątkowej małżeńskiej ani jej rodzaju. A. K. nie przedłożyła dowodów, które potwierdzałyby, że organ rentowy został powiadomiony o akcie notarialnym z dnia 19 lipca 2006 r. Według Sądu Okręgowego takim twierdzeniom odwołującej się przeczą działania organu rentowego podjęte w 2009 r. w celu ustalenia stanu prawnego nieruchomości małżonków K. Wynikało z nich, że w ewidencji gruntów i budynków małżonkowie A. K. i Z. K. figurują jako współwłaściciele na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej nieruchomości zabudowanej położonej w L., działka o nr [...] . Także z wypisu z księgi wieczystej wynika, że w dniu 22 października 2012 r. nieruchomość ta stanowiła składnik majątku wspólnego odwołujących się. Odnosząc się do zarzutów odwołania sformułowanych w stosunku do decyzji organu rentowego z dnia 8 marca 2013 r., Sąd Okręgowy skonstatował, że ma ona odmienny przedmiot i zakres niż decyzja z dnia 14 września 2012 r., a także nie posiada wad, które dyskwalifikowałyby ją w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego. Decyzja ta określa wyłącznie zaległości odwołującej się A.K.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiedli odwołujący się A. i Z. K. skarżąc wyrok w części oddalającej odwołania od decyzji z dnia 14 września 2012 r., to jest w zakresie w jakim ustalono odpowiedzialność Z. K. za zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, nieopłaconych przez A. K. w związku z prowadzoną przez nią działalnością gospodarczą za okres od marca 2010 r. do lipca 2012 r., i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 29 § 2 Ordynacji podatkowej oraz art. 47¹ k.r.o.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 26 czerwca 2014 r. oddalił apelację.

Wbrew twierdzeniom apelacji, Sąd Apelacyjny przyjął, że art. 47¹ k.r.o. ma zastosowanie do zobowiązań podatkowych, a co za tym idzie również do zobowiązań składkowych. Powołując się na stanowisko doktryny, między innymi poglądy K. M. przedstawione w pracy „Intercyza majątkowa małżeńska jako metoda ograniczenia lub wyłączenia odpowiedzialności cywilnej i podatkowej małżonka jako przedsiębiorcy” Sąd Apelacyjny stwierdził, że zakres majątku odrębnego podatnika oraz majątku wspólnego podatnika i jego małżonka, o którym mowa w art. 29 Ordynacji podatkowej określają przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Z treści art. 47¹ k.r.o. wynika, że małżonek powołujący się względem innych osób na umowę majątkową małżeńską musi sam zadbać o to, aby zawarcie umowy i jej rodzaj były znane osobom trzecim (wierzycielom publicznym i prywatnym) jeszcze przed powstaniem wierzytelności, jeżeli chcą się na tę umowę skutecznie powoływać. Zgodnie z zasadą pewności obrotu prawnego, osoba trzecia (wierzyciel) ma prawo być przekonana, że jeżeli zawiera umowę z osobą zamężną (małżonkiem), to stosunki majątkowe między małżonkami są uregulowane zgodnie z zasadami ustroju ustawowego i oparte na wspólności majątkowej małżeńskiej. Zawarcie intercyzy przez małżonków stanowi odstępstwo od wspólności ustawowej, zatem interesy wierzycieli każdego z małżonków mogą być narażone na uszczerbek. Jeżeli okaże się, że osoba trzecia (wierzyciel) nie wiedziała o zawarciu przez małżonków intercyzy, umowa będzie wobec niej bezskuteczna i nie wpłynie na jej prawa. Stosunki panujące między małżonkami a osobą trzecią oceniane będą według zasad obowiązujących przy ustroju wspólności ustawowej, czyli tak, jakby umowa w ogóle nie została zawarta. Przyjmuje się, że osoba trzecia wiedziała o

zawarciu umowy majątkowej i jej rodzaju, gdy otrzymała wiadomość o niej przed powstaniem przysługującej jej wierzytelności lub najpóźniej przy jej powstaniu.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznał, że do wyłączenia odpowiedzialności Z. K. za należności składkowe jego żony A. K. konieczne było przedstawienie dowodu na okoliczność poinformowania organu rentowego o zawarciu umowy wyłączającej małżeńską wspólność ustawową. Biorąc pod uwagę, że zaciągnięcie zobowiązań następuje zwykle w formie pisemnej, małżonek pozostający w umownym małżeńskim ustroju majątkowym powinien w umowie podać informację o istnieniu intercyzy między nim a małżonkiem oraz o zapoznaniu się wierzyciela - strony umowy (kontraktu) z treścią i zakresem intercyzy, jako mogącej wpływać na zakres odpowiedzialności jego dłużnika. Skoro odwołujący się nie przedstawili dowodu na udzielenie organowi rentowemu informacji o zmianie reżimu wspólności majątkowej, a dodatkowo nie zmienili zapisu w księdze wieczystej, to należało uznać, że organ rentowy nie tylko nie wiedział, ale i nie miał możliwości dowiedzieć się, że zawarli oni w dniu 19 lipca 2006 r. umowę wyłączającą wspólność majątkową. Dodatkowo Sąd Apelacyjny nadmienił, że art. 3 Ordynacji podatkowej nie tworzy nowych, odmiennych definicji z zakresu prawa rodzinnego, co rodzi konieczność posługiwania się unormowaniami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie takich sformułowań, jak: małżonek, rozwiedziony małżonek, majątek wspólny, majątek odrębny.

Odwołujący się A. i Z. K. w całości zaskarżyli wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, w której zarzucili naruszenie prawa materialnego, a w szczególności:

1) art. 29 Ordynacji podatkowej przez jego błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że skarżący ponoszą odpowiedzialność za zaległości z tytułu składek A. K. wspólnym majątkiem, podczas gdy zgodnie z prawidłową wykładnią tego przepisu, w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim, które zawarły umowę wyłączającą wspólność ustawową, umowa wyłączająca wspólność majątkową jest skuteczna dla zaległości powstałych po dniu zawarcia tej umowy, a więc od dnia 19 lipca 2006 r. odpowiedzialność dłużnika A. K. ogranicza się wyłącznie do jej majątku osobistego,

2) art. 47¹ k.r.o. przez jego niewłaściwe zastosowanie i bezpodstawne przyjęcie, że warunkiem skuteczności umowy o wyłączeniu wspólności majątkowej skarżących jest zawiadomienie organu rentowego o zawarciu i o rodzaju umowy, podczas gdy zgodnie z art. 29 Ordynacji podatkowej skarżąca A. K. ponosi odpowiedzialność wyłącznie z majątku osobistego za należności z tytułu składek powstałych po dniu zawarcia umowy wyłączenia wspólności majątkowej i to niezależnie od wiedzy organu rentowego o zawarciu tej umowy, zaś skarżący Z. K. tej odpowiedzialności nie ponosi.

Zdaniem skarżących, umowa małżeńska ustanawiająca rozdzielną majątkową wyłącza odpowiedzialność dłużnika ze wspólnego majątku małżonków za zaległości podatkowe i z tytułu innych zobowiązań publicznoprawnych, do których stosuje się przepisy Ordynacji podatkowej, powstałych po dniu zawarcia umowy, niezależnie od wiedzy wierzyciela - organu administracji publicznej - o zawarciu takiej umowy. Art. 47¹ k.r.o. ma zastosowanie wyłącznie do zobowiązań cywilnoprawnych. Skarżący zarzucili, że stosując wykładnię systemową należy przyjąć, iż na gruncie przepisów Ordynacji podatkowej samo zawarcie umowy wyłączającej wspólność majątkową przesądza o odpowiedzialności małżonków wyłącznie z majątku odrębnego bez dodatkowych warunków.

Skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od skarżących na jego rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

W trakcie postępowania kasacyjnego zmarł odwołujący się Z. K. i dalsze postępowanie w sprawie zostało podjęte z udziałem jego spadkobierców, jako następców prawnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona. Z art. 26 i 29 Ordynacji podatkowej, mających poprzez odesłanie zawarte w art. 31 i 32 ustawy systemowej,

zastosowanie do zaległości w płatnościach składek na ubezpieczenia społeczne, Fundusz P., Fundusz G., Fundusz E. i składek na ubezpieczenie zdrowotne wynika, że podatnik odpowiada całym swoim majątkiem za wynikające ze zobowiązań podatkowych podatki oraz że w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność ta obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka. Skutki prawne ograniczenia, zniesienia, wyłączenia lub ustania wspólności majątkowej nie odnoszą się do zobowiązań podatkowych powstałych przed dniem: 1) zawarcia umowy o ograniczeniu lub wyłączeniu ustawowej wspólności majątkowej, 2) zniesienia wspólności majątkowej prawomocnym orzeczeniem sądu, 3) ustania wspólności majątkowej w przypadku ubezwłasnowolnienia małżonka, uprawomocnienia się orzeczenia sądu o separacji. Takie ukształtowanie w Ordynacji podatkowej zasad odpowiedzialności oznacza, że odpowiedzialność współmałżonka za zaległość składkową małżonka (podatnika) ograniczona jest do majątku wspólnego i tam, gdzie mowa jest w Ordynacji podatkowej o majątku podatnika dotyczy to wyłącznie jego majątku odrębnego (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 18 stycznia 2006 r., II FSK 146/05, LEX nr 201455; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 2008 r., II CSK 130/08, LEX nr 465606; D. Krzyżanowski, Odpowiedzialność majątkiem wspólnym małżonków za przedmałżeńskie zobowiązania podatkowe oraz należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, *Palestra* 2012 nr 11-12, str. 68-77). Z tego względu wszelkie modyfikacje ustroju majątkowego małżonków są skuteczne w stosunku do zobowiązań podatkowych (składkowych) w przypadkach enumeratywnie wymienionych w art. 29 § 2 Ordynacji podatkowej. A zatem odpowiedzialność małżonka podatnika majątkiem wspólnym obejmuje tylko podatki wynikłe ze zobowiązań podatkowych powstałych po powstaniu wspólności majątkowej oraz przed zawarciem umów o ograniczeniu lub wyłączeniu ustawowej wspólności majątkowej. Odpowiedzialność podatkowa osób pozostających w związku małżeńskim za zobowiązania powstałe przed zawarciem umów o ograniczeniu lub wyłączeniu ustawowej wspólności majątkowej kształtuje się tak, jakby do zawarcia tych umów nie doszło.

Wątpliwości na płaszczyźnie rozpoznawanej sprawy budzi natomiast kwestia wzajemnych relacji pomiędzy art. 29 § 2 pkt 1 Ordynacji podatkowej a art. 47¹ k.r.o. Zwłaszcza, czy warunkiem ograniczającym odpowiedzialność współmałżonka za zobowiązania podatkowe małżonka (płatnika) powstałe po zawarciu umowy o wyłączeniu ustawowej wspólności majątkowej, o czym stanowi art. 29 § 2 pkt 1 Ordynacji podatkowej, jest powiadomienie organu rentowego o zawarciu tej umowy (art. 47¹ k.r.o.). Zgodnie z treścią art. 47 § 1 k.r.o. małżonkowie mogą przez umowę zawartą w formie aktu notarialnego wspólność ustawową rozszerzyć lub ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (umowa majątkowa). Umowa majątkowa, w której dochodzi do ustanowienia rozdzielności majątkowej, dokonuje zmiany zasad przynależności do majątku wspólnego lub majątków osobistych określonych kategorii praw majątkowych. Intercyza powoduje, że od określonej w niej chwili prawa danego rodzaju nabyte przez małżonków będą wchodziły do ich majątków osobistych albo do majątku wspólnego małżonków na innych, zmodyfikowanych zasadach, określonych w tej umowie. W treści umowy majątkowej małżeńskiej celowe jest skonkretyzowanie jej skutków poprzez wskazanie, jakie indywidualnie wskazane przedmioty majątkowe wejdą ewentualnie w wyniku tej umowy w skład majątku wspólnego, a jakie w skład majątków osobistych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1995 r., III CZP 32/95, OSNC 1995 nr 6, poz. 98 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2004 r., III CK 469/02, OSNC 2005 nr 5, poz. 85).

Stosownie do art. 47¹ k.r.o. małżonek może powoływać się względem innych osób na umowę majątkową małżeńską, gdy jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome. W doktrynie zwraca się uwagę, że u podstaw tego przepisu leżało założenie, że osoba trzecia przed podjęciem decyzji co do wywołania zdarzenia prawnego, z którego ma wyniknąć zobowiązanie, powinna znać rzeczywisty układ stosunków prawnych łączących małżonków. Znajomość tych faktów pozwoli bowiem wierzycielowi na ocenę, czy przy istniejącym układzie stosunków majątkowych pomiędzy małżonkami zabezpieczone będą w należyтым stopniu jego interesy (por. K. Gromek, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Komentarz, Warszawa 2013 str. 347). Mimo istniejących kontrowersji, czy art. 47¹ k.r.o. może

mieć zastosowanie do zobowiązań umownych, czy też znajdzie zastosowanie przy zobowiązaniach ze zdarzeń prawnych niebędących czynnościami prawnymi, to z całą pewnością określa on odpowiedzialność małżonków za zobowiązania cywilnoprawne, bez względu na źródło ich powstania. W orzecznictwie dotyczącym odpowiedzialności za zobowiązania cywilnoprawne przyjmuje się, że jeżeli osoba trzecia nie wiedziała o zawarciu umowy majątkowej małżeńskiej oraz o jej rodzaju, to zawarta umowa jest względem niej bezskuteczna (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 1980 r., III CZP 13/80, OSNCP 1980 nr 7-8, poz. 140, z glosami: aprobującą Z. Świebody, NP 1981 nr 10-12, str. 220 oraz częściowo krytyczną A. Dyoniaka, OSPiKA 1981 nr 5, poz. 76, a także P. Warczyński, Skuteczność małżeńskiej umowy majątkowej wobec osób trzecich w ujęciu prawnoporównawczym, PS 2010 nr 10, str. 48-50).

Z kolei zobowiązania podatkowe wobec pozostającego w związku małżeńskim podatnika powstają w sposób określony w Ordynacji podatkowej, a zakres odpowiedzialności z tego tytułu w odniesieniu do majątku wspólnego co do zasady nie zależy od zachowania drugiego z małżonków i wynika z mocy prawa. Decydujące znaczenie ma pozostawanie w związku małżeńskim i istnienie majątkowej wspólności małżeńskiej. Na tę kwestię zwracał uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 22 maja 2012 r., II UK 339/11 (OSNP 2013 nr 7-8, poz. 97) przyjmując, że na podstawie art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy systemowej odpowiedzialność majątkiem wspólnym dotyczy tylko tych zobowiązań składkowych, które powstały w czasie trwania wspólności majątkowej. W judykacie tym, dokonując wykładni art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej, stwierdzono ponadto, że w odniesieniu do uregulowań niejednoznacznych, dopuszczających zróżnicowaną wykładnię, należy wykluczyć taką interpretację, która prowadzić będzie do ograniczenia prawa własności, zwłaszcza osoby niebędącej dłużnikiem w zobowiązaniu podatkowym. Takim zaś ograniczeniem prawa własności współmałżonka podatnika jest rozszerzenie odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe na majątek wspólny.

W związku z tym, że zawarcie przez małżonków umowy majątkowej wyłączającej współwłasność małżeńską (obecnie po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r., Dz.U. Nr 162, poz. 161, która weszła w życie w dniu 20

stycznia 2005 r., art. 47 § 1 k.r.o. odwołuje się do umowy ustanawiającej rozdzielność majątkową) stanowi odstępstwo prawne od zasady wspólności ustawowej, w art. 29 § 2 Ordynacji podatkowej ustawodawca zastrzegł, że skutki prawne umownego ograniczenia lub wyłączenia wspólności majątkowej nie odnoszą się do zobowiązań podatkowych przed tym dniem. Ordynacja podatkowa nie zawiera dodatkowego warunku, analogicznego do tego z art. 47¹ k.r.o., iż do skuteczności umownego wyłączenia wspólności małżeńskiej jest poinformowanie organu rentowego o zawartej umowie i jej rodzaju. W doktrynie prezentowany jest pogląd, do którego trafnie odwołują się skarżący w uzasadnieniu skargi, że skoro art. 29 Ordynacji podatkowej stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 26 tej ustawy, zgodnie z którym podatnik odpowiada całym swoim majątkiem za wynikające ze zobowiązań podatkowych podatki, to jako unormowanie szczegółowe trzeba go wyklądać ściśle, a nie rozszerzająco (por. M. Budziarek, Ordynacja podatkowa, Komentarz pod redakcją H. Dzwonkowskiego, Wydanie 4, Warszawa 2013, str. 288; A. Mariański, Odpowiedzialność małżonka i rozwiedzionego małżonka podatnika (płatnika, inkasenta) za zobowiązania podatkowe na gruncie ordynacji podatkowej, Palestra, 2000 nr 2-3, str. 16 -31 oraz A. Mariański, Odpowiedzialność małżonka za zobowiązania podatkowe, Monitor Podatkowy 2003 nr 2, str. 34). Ordynacja podatkowa wyraźnie określa, że nie stosuje się jej przepisów do zobowiązań cywilnoprawnych bowiem reguluje ona kompleksowo zobowiązania publicznoprawne. Stąd, wbrew odmiennemu stanowisku Sądu drugiej instancji, mimo że słownik definicji zawarty w art. 3 Ordynacji podatkowej nie zawiera własnych definicji z zakresu prawa rodzinnego, to nie stanowi to argumentacji świadczącej o konieczności stosowania art. 47¹ k.r.o. dla skuteczności regulacji zawartej w art. 29 § 2 Ordynacji podatkowej. Za taką wykładnią przemawia kategorię brzmienie § 2 art. 29 Ordynacji podatkowej, mówiącego o skutkach ograniczenia, zniesienia lub wyłączenia małżeńskiej wspólności majątkowej. Stąd, to nie świadomość organu rentowego takich wyłączeń, ale termin ich dokonania decyduje o zakresie odpowiedzialności współmałżonka za zobowiązania podatkowe małżonka (płatnika).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że autonomiczność i odrębność przepisów prawa ubezpieczeń społecznych wobec przepisów prawa cywilnego

sprawa, iż na gruncie stosunków ubezpieczenia społecznego dopuszcza się tylko na zasadzie wyjątku stosowanie wskazanych *expressis verbis* regulacji cywilistycznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 1999 r., II UKN 398/98, niepublikowany oraz z dnia 21 października 2008 r., II UKN 71/08, LEX nr 519959; uzasadnienie do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2008 r., II UZP 8/07, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 198). Również Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 maja 2010 r., P 29/08 (OTK-A 2010 nr 4, poz. 35) uznał, że stosunek ubezpieczenia społecznego jest specyficznym zobowiązaniem o charakterze publicznoprawnym. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jako zakład publiczny jest uprawniony do działań władczych wobec ubezpieczonych i płatników Zakładu. Polegają one na kształtowaniu przez organ administracji publicznej sytuacji drugiego podmiotu, zgodnie z prawem przedmiotowym (zob. Prawo administracyjne, red. J. Boć, Wrocław 2007, s. 364-365). Do tej sfery działań Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy między innymi egzekwowanie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne.

Wobec powyższego twierdzenie, że do uniknięcia odpowiedzialności podatkowej (składkowej), obok zniesienia wspólności majątkowej, konieczne jest powiadomienie organu rentowego o zawartej umowie i jej treści (art. 47¹ k.r.o.) nie znajduje uzasadnienia. Za takim stanowiskiem przemawia ponadto powiązanie art. 29 § 2 pkt 1 Ordynacji podatkowej z art. 111 § 1 tej ustawy, który stanowi, że członek rodziny podatnika odpowiada całym swym majątkiem solidarnie z podatnikiem prowadzącym działalność gospodarczą za zaległości podatkowe wynikające z tej działalności i powstałe w okresie, w którym stale współdziałał z podatnikiem przy jej wykonywaniu, osiągając korzyści z prowadzonej działalności. Zgodnie z § 4 art. 111 Ordynacji podatkowej przepis § 1 stosuje się również do małżonków, którzy zawarli umowę o ograniczeniu lub wyłączeniu wspólności majątkowej, których wspólność majątkowa została zniesiona przez sąd oraz małżonków pozostających w separacji. Tym samym w stosunku do zobowiązań publicznoprawnych zakres zniesienia odpowiedzialności małżonka podatnika po zawarciu umowy majątkowej ma odmienne rygory niż wynikające z prawa cywilnego. Oznacza to, że odpowiedzialność współmałżonka za zobowiązania podatkowe małżonka powstałe po zawarciu umowy ustanawiającej rozdzielność

majątkową ustaje wskutek braku współdziałania z podatnikiem i nie czerpaniem korzyści z prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. A zatem zakres ograniczenia odpowiedzialności małżonka podatnika po zawarciu umowy wyłączającej (znoszącej) współwłasność małżeńską ma bardziej surowe rygory niż w prawie cywilnym. Z tych względów nie można podzielić stanowiska Sądów obu instancji, że przepis art. 29 § 2 Ordynacji podatkowej do skuteczności umownego wyłączenia wspólności małżeńskiej dodatkowo wymaga powiadomienia organu rentowego o zawarciu takiej umowy.

Suma powyższych uwag prowadzi do wniosku, że w przypadku zobowiązań składkowych skutkiem prawnym umowy ustanawiającej rozdzielność majątkową jest wyłączenie odpowiedzialności współmałżonka za zobowiązania składkowe małżonka (płatnika) powstałe po dniu zawarcia tej umowy przy równoczesnym braku spełnienia przesłanek z art. 111 § 4 Ordynacji podatkowej (por. wyroki Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29 sierpnia 2012 r., III AUa 1211/12, LEX nr 1220455 oraz z dnia 11 czerwca 2015 r., III AUa 36/15, LEX nr 1747230 czy wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 lipca 2015 r., III AUa 1332/14).

W rozpoznawanej sprawie nie może zostać niezauważone również to, że zaskarżona decyzja określa zaległości A. K. i Z. K. z tytułu nieopłaconych składek w związku z prowadzeniem przez A. K. pozarolniczej działalności gospodarczej w sytuacji, gdy art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej stanowi wyłącznie uzupełnienie art. 26 tej ustawy. Z tego względu współmałżonek odpowiadający za zaległość składkową małżonka nie może być utożsamiany z płatnikiem. Jego zobowiązanie wynika z długu małżonka – płatnika i ograniczone jest do odpowiedzialności z majątku wspólnego.

Mając na uwadze powyższe rozważania Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.